

Van Bach to Bacharach: Lex

Nol Verhagen

Toen op 1 november 1951 de Bussumse Koorvereniging Pro Musica haar eerste statuten kreeg, bestond ze in feite al bijna acht jaar. De oprichter, de bekende Bussumse musicus Lex Karsemeijer (1912-1991), had haar intussen geheel naar zijn hand gezet en hield haar ook nu ze een zelfstandige rechtspersoon werd stevig in zijn greep. Statutair werd namelijk vastgelegd dat het koor op 19 november 1943 door Karsemeijer was opgericht ‘ten einde een muzikaal ideaal te verwezenlijken’. Verder werd vastgelegd dat de artistieke leiding ook in de toekomst onverkort aan hem blijft toevertrouwd, ‘zullende de naam Pro Musica slechts aan de vereniging verbonden blijven, zolang de heer Lex Karsemeijer als dirigent van het koor fungeert’. Dit geeft wel aan hoezeer Karsemeijer Pro Musica als zijn geesteskind beschouwde en dat hij tot elke prijs wilde voorkomen dat iemand anders er te zijner tijd mee aan de haal zou gaan. Daar had hij zo zijn redenen voor.

‘Een rijke genieting van de menselijke stem’

In artikel 2 van de statuten is ongebruikelijk precies vastgelegd waaruit de werkzaamheden van de vereniging zouden bestaan. Daarom citeer ik die passage hier in extenso: ‘Het beoefenen en uitvoeren van koormuziek in de ruimste zin en wel in dezer voege, dat niet alleen klassieke, opera en operettemuziek ten gehore zal worden gebracht, doch bovendien aan de z.g. lichte koormuziek, waaronder zijn te verstaan volksliederen, chansons, negro-spirituals e.d., eventueel in speciale arrangements-

vorm, een belangrijke plaats zal worden ingeruimd, een en ander ten einde een verscheidenheid te bereiken, welke een enthousiaste uitingsvorm wil scheppen, gericht op een rijke genieting van de menselijke stem.’ Een hele mond vol, die aan duidelijkheid niet te wensen overliet: Karsemeijer wilde zich niet laten inperken door de klassieke koortraditie van oratorium, opera en desnoods operette. Hij wilde ‘van Bach tot Bacharach’, zoals het later wel kort en bondig werd geformuleerd – hoewel Bacharach in 1943 pas 15 jaar oud was.

Karsemeijer en Pro Musica

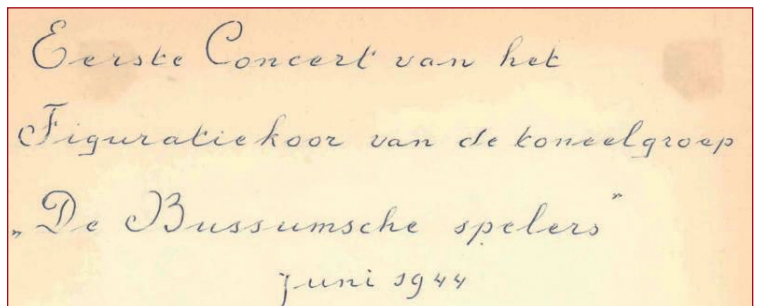
Die onconventionele stellingname werd hem door de gevestigde orde niet in dank afgenomen, maar het sloeg wel aan bij het publiek van zowel zangers als luisteraars. De voedingsbodem daarvoor was de radio. Aan het eind van de jaren twintig ontstonden de publieke omroepen die we nu nog steeds kennen: AVRO, KRO, NCRV, VPRO en VARA. Radio werd al gauw immens populair en dat creëerde een enorme vraag naar 'amusement'. De geschiedenis van Lex Karsemeijer en Pro Musica is dan ook nauw verbonden met de radio, meer in het bijzonder met de protestantse NCRV.

De NCRV

Karsemeijer kwam uit een protestants milieu. Eigenlijk was zijn broer Rudolf (1908-2007) het muzikale talent van de familie. Op zijn negentiende was hij al afgestudeerd aan het conservatorium. Hij was al gauw actief voor de NCRV als organist, arrangeur en dirigent. Broer Lex (1912-1991) was eigenlijk niet als musicus opgeleid, maar werd door Rudolf op zeker moment als zanger geëngageerd. Van het een kwam het ander en in 1935 stond hij voor het eerst als solist voor de radio-microfoon. Tussen 1935 en 1952 zou hij zo'n 1100 keer als solist optreden, onder meer als evangelist in de Matthäus Passion. Hij was jarenlang hoofd 'lichte muziek' bij de NCRV en productie leider van de Ster-avonden, de NCRV-tegenhanger van de bekende Bonte Dinsdagavondtrein van de AVRO. Kortom, de vleesgeworden kruising tussen 'licht' en 'klassiek'.

Het Variatiekoor

Ergens in het begin van de Tweede Wereldoorlog schreven de beide broers een musical, Avontuur in Costello, waar een

koor van figuranten bij nodig was. Lex rekruteerde een koortje uit de toneelclub van de Christelijke Oranjevereniging, De Bussumse Spelers, waar hij regisseur was. Zo ontstond wat aanvankelijk het Figuratiekoor heette.

Op 19 november 1943 besloot Karsemeijer er een echt koor van te maken, dat eerst nog even door het leven ging als Bussums Variatiekoor, waarschijnlijk zo genoemd vanwege de ambitie van Karsemeijer om een grote variëteit aan muziek ten gehore

te brengen. Pas in december 1945 trad het koor voor het eerst op onder de naam Pro Musica. Dat verhinderde niet dat het in november 1943 opgerichte koor al in juni 1944 zijn eerste concert gaf: driemaal een uitverkochte zaal. Er waren toen al zo'n zeventig zangers.

Volksconcerten

Aanvankelijk was het repertoire vooral op opera en operette gericht. Toen Karsemeijer in 1948 ook het Hilversumse Toonkunstkoor onder zijn hoede kreeg, volgde een periode van intensieve samenwerking tussen beide koren. Tussen 1950 en 1953 werden drie Volksconcerten gegeven in het gebouw van de Groenteveiling aan de Hilversumse Vaart. Dat waren spectaculaire gebeurtenissen met soms meer dan 3000 toehoorders. Zelfs de generale repetities waren uitverkocht. In 1952 dirigeerde Karsemeijer een koor van maar liefst 400 zangers. Toonkunst en Pro Musica werden voor de gelegenheid uitgebreid met het Shell Mannenkoor uit Amsterdam, Semper Avanti uit Soest en het Mannenkoor uit Krommenie. Dat ze het klassieke repertoire niet schuwden, blijkt wel uit de programmering: Die Jahreszeiten van Haydn, Les Béatitudes van Franck en de Elias

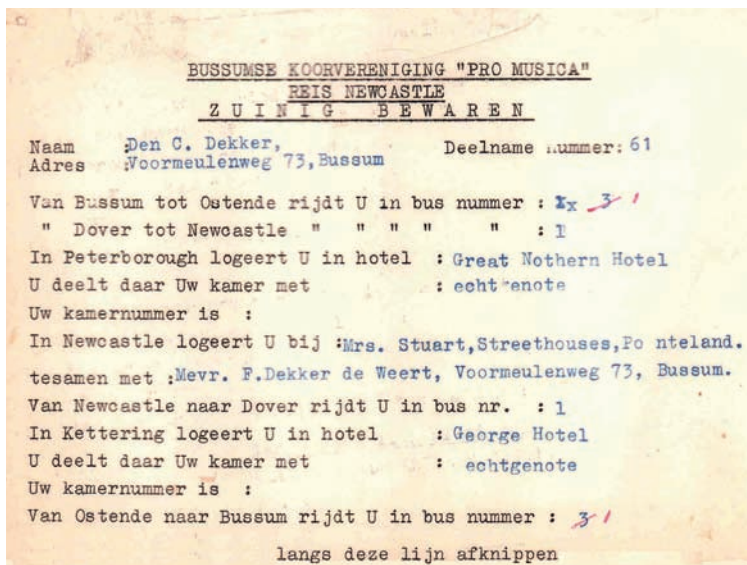
van Mendelssohn. Maar mede onder de invloed van de radio tenderde het koor al snel naar de lichte muziek, met veel songs uit het Amerikaanse (musical) repertoire, die door Karsemeijer voor Pro Musica werden gearrangeerd.

Een roeping

Pro Musica had inmiddels meer dan 120 leden. Later zouden het er zelfs meer dan 150 worden. Het lidmaatschap van Pro Musica moet wel haast een roeping zijn geweest, want het koor trad voortdurend op, en niet alleen in Bussum en Naarden. Al in 1947 stond het koor op het podium van het Concertgebouw in Amsterdam. Dat concert werd uitgezonden over de radio en deels ook op de plaat gezet. En in 1948 reisde men af naar de Harmonie in Leeuwarden.

In mei 1955 was het Newcastle Ladies Choir een week te gast in Bussum en in 1956 werd een tegenbezoek gebracht:

vereniging, geen overbodige luxe voor zo'n groot gezelschap dat voortdurend op de hoogte moest worden gehouden van optredens, programma's en vervoer. Maar er stonden ook beschouwingen van Lex Karsemeijer over muziek in en melige 'wist u dat'-rubriekjes. Onlangs is een flinke verzameling documentatie van Pro Musica onder de hoede van de Historische Kring Bussum gebracht, waaronder een groot aantal van deze koorkranten.

Vanaf 1954 waren de optredens voor de Ster-avonden van de NCRV vaste prik voor het koor. Dat betekende dat het hele koor zich om de paar weken op zaterdag in Hilversum verzamelde om eerst te repeteren en vervolgens op te nemen. Later

ruim honderd leden (vooral vrouwen, de mannen moesten werken) vertrokken in de nacht van 14 op 15 juni met de boot naar Engeland. Ze kwamen pas een week later weer terug.

Het repertoire voor al die optredens varieerde van het Weihnachtsatorium tot het Kozakken Wiegelied, het Dreimädelhaus en Ça c'est Paris. Met name de lichte nummers zie je voortdurend terugkeren in de programmering. Daardoor kon het koor op basis van enkele tientallen nummers steeds nieuwe optredens verzorgen.

Behalve alle muzikale activiteiten werden er ook nog fiets- en autorally's en voetbalwedstrijden georganiseerd. In 1948 verloren de tenoren met 9-2 van de bassen. Daarnaast waren er nog de feesten ('er was altijd wel iets te vieren'), die soms tot diep in de nacht duurden.

Ster-avonden

Al in maart 1947 verscheen het eerste nummer van een maandblad voor de

De aankleding van het koor door de jaren heen

kwamen daar ook studioconcerten en studio-opnames bij, die vervolgens regelmatig in radioprogramma's van de NCRV werden uitgezonden.

Karsemeijer moet het geweldig druk hebben gehad met al die repetities, concerten en opnamesessies, niet alleen van Pro Musica, maar ook van Sweet Sixteen (zie hierna) en alle andere gezelschappen

waar hij korter of langer op de bok stond, zoals het Shellmannenkoor, het Mannenkoor uit Krommenie en het Broadwayorkest. Hij werkte bovendien mee aan de Pro Musica-krant, arrangeerde muziek en participeerde in alle gezelligheidsactiviteiten van zijn koren en orkesten. Om hem heen moet een heel legertje vrijwilligers actief zijn geweest met het maken van het krantje, het verzamelen en verspreiden van de bladmuziek en het organiseren van het vervoer naar alle evenementen.

Slotakkoord

Op 18 november 1978, op de kop af 35 jaar na de oprichting, nam Pro Musica afscheid van haar oprichter en leidsman. Zijn vrouw Mies, die hem bij alle muzikale activiteiten terzijde had gestaan, was in 1975 overleden. In die tijd was het koor zijn vaste entree bij de NCRV al geruime tijd kwijt. Het zwaartepunt van de omroepen was verschoven naar de televisie – radioprogramma's zoals de Ster-avonden waren domweg uit de tijd geraakt. Maar Karsemeijer nam ook de naam Pro Musica mee, want zo was dat in de statuten geregeld. Het koor ging verder onder de naam Bussumse Koorvereniging. Pas bij het veertigjarig bestaan in 1983, na enkele dirigentenwisselingen, kreeg het koor van Karsemeijer zijn naam terug.

Geleidelijk aan werd Pro Musica een gewoon koor met een min of meer normale concertagenda, maar wel nog steeds met een bijzonder repertoire. Karsemeijer overleed in 1991. Pro Musica is zeer onlangs opgeheven.